

Verschenen in *PAMFLET 2.NL Zelfsturing*, pp 26-29 (Van Gorcum, 2013)

ZELFSTURING - bottom-up organiseren

Een kentering in de samenleving is zichtbaar. Steeds meer mensen ervaren dat het leuker is en sneller werkt als je zelf actie onderneemt. Zelfsturing! Zelf zoeken naar een oplossing in plaats van afschuiven. Het zou wel eens dé aanpak van de crisis kunnen worden.

In dit boek verhalen van pioniers. Bekende en onbekende Nederlanders die zelf de handen uit de mouwen hebben gestoken. In hun eigen straatje, op hun werk of landelijk. Of die op het punt staan dat te gaan doen, maar nog aan het idee moeten wennen. Dit boek biedt ideeën en inspiratie voor 17 miljoen Nederlanders.

auteur: Jan Pieter Six (1948, Utrecht)

over de auteur: Six was bijna 40 jaar verzekeraar. Laatste 15 jaar focus op implementatie MVO. Tegenwoordig adviseur (SIX ★ CSR Consulting), bestuurder (non profit sector) en commissaris.

Laten ontstaan!

Het is vandaag de dag niet best gesteld met ons vertrouwen. Als burger, als consument, als mens en als samenleving vertrouwen we de instituties niet meer die we ooit zelf in het leven hebben geroepen. Overdrijf ik? Zie om je heen en huiver.

Door de nu al jaren voortdurende economische crisis hebben wij als burger en als consument ons vertrouwen in 'de economie' grotendeels verloren. We kunnen ons nauwelijks voorstellen dat het ooit nog goed komt met de economie. De onmiskenbare zegeningen van het euro-project willen we eenvoudigweg niet meer zien; wèl -en uitbundig-

de negatieve aspecten ervan. Het vertrouwen in vooral de zuidelijke landen binnen de eurozone bestaat alleen nog op papier.

Het vertrouwen in de politiek komt er eveneens bekaaid van af. Het politieke handjeklap, dat in een parlementaire democratie onvermijdelijk is om te kunnen regeren, eist een zware tol. Velen zien het compromissen sluiten als een te grabbel gooien van idealen en afspraken uit verkiezingsprogramma's. Bovendien gaat van de politieke boegbeelden bar weinig leiderschap uit. Het vertrouwen in de politiek is dan ook ver te zoeken.

In het verlengde hiervan geniet ook de overheid weinig vertrouwen, terwijl democratie nu juist is gestoeld op wederkerig vertrouwen: het vertrouwen van burgers in de overheid en van de overheid in haar burgers, aldus onze nieuwe Koning in de eerste alinea van zijn maidenspeech. De Koning kondigde hierbij aan zich te zullen inzetten voor het verstevigen van dat wederkerige vertrouwen.

Ook in de wetenschap is het kommer en kwel. We waren al gewend dat economen achteraf alles kunnen verklaren, maar dat hun voorspellende kwaliteiten met grote scepsis tegemoet moeten worden getreden. Het bontst hebben de economen uit de school van Friedman het gemaakt. Ze hebben ontegenzeggelijk het grootste mislukte economische experiment uit de wereldgeschiedenis en onnoemelijk veel leed op hun conto staan. Voeg hieraan toe de zich sinds kort openbarende gevallen van wetenschappelijk bedrog en het behoeft geen verbazing dat ook het vertrouwen in de wetenschap flinke klappen heeft opgelopen.

Het gedrag van de financiële sector, met name van banken en verzekeraars, zorgt ook al niet voor enige loutering, ondanks allerlei goedbedoelde nieuwe zelfregulering. In het voetspoor van Pavlov heeft de politiek weliswaar een hausse aan nieuwe regels op de sector losgelaten, maar of dit ook tot het zo zeer gewenste vertrouwenwekkende gedrag zal leiden? Noem uit deze sector maar eens één boegbeeld dat door de samenleving wordt ervaren als een vertrouwenwekkende, integere persoonlijkheid. Zonder zulke leiders mag je geen wonderen van dienstbetoon verwachten van hun medewerkers, die het contact met ons klanten onderhouden.

En het vrije beroep? Dat was ooit verheven boven iedere verdenking, maar inmiddels is dat echt voltooid verleden tijd. Falende medici, slordige notarissen, berispte advocaten, de voorbeelden liggen voor het oprapen. De geringste misser wordt uitvergroot en door de media rondgebazuind. Wèg vertrouwen, of wat daarvoor doorging.

Ook het vertrouwen in elkaar is niet echt om vrolijk van te worden. De sociale media staan bol van de voorbeelden van een diep wantrouwen in de ander. Op listige wijze spelen politieke en andere randfiguren in op de gemakkelijk ontvlambare gevoelens van afgunst en jaloezie. De klassenstrijd wordt dagelijks opnieuw uitgevonden.

Als je niets en niemand meer kunt of wilt vertrouwen, blijft over het vertrouwen in eigen kunnen, in eigen kracht, in jezelf. Moeten we daar onze hoop dan maar op vestigen? Geen slecht idee. Ik zie in deze sfeer sinds kort allerlei opmerkelijke en bemoedigende initiatieven van de grond komen. Initiatieven, die gebaseerd zijn op zelfvertrouwen, op het

heft in eigen hand nemen, op eigen verantwoordelijkheid nemen, op zelf sturen. Zie drie willekeurige geheel verschillende voorbeelden, die de burger moed geven.

Eerst de kleinschalige energiecoöperaties, die zich als een olievlek over het land verspreiden. Het zijn er inmiddels honderden. Coöperaties waarin individuele burgers zich in hun lokale gemeenschappen verenigen om duurzame energievoorziening te bevorderen, teleurgesteld als zij zijn over de duurzaamheidsprestaties van de grote energieleveranciers. De leden van zulke coöperaties organiseren daarbij zèlf hun energievoorziening, bijvoorbeeld door samen zonnepanelen in te kopen.

Ook in de sfeer van de thuiszorg is er sinds kort een opmerkelijk initiatief, Buurtzorg geheten. Het gaat om een nieuwe landelijke thuiszorgorganisatie die de zorgbehoevende thuis begeleidt tijdens het ziekteproces en bij het herstellen daarvan. Via Buurtzorg kan de burger dus zèlf bewerkstelligen om in de eigen vertrouwde omgeving verzorgd en verpleegd te worden.

Een derde voorbeeld speelt zich af in de verrukkelijke film “Nooit te oud”, die dit jaar (2013) is uitgebracht. De hoofdrolspeler Aart Staartjes belandt tegen zijn zin in een verzorgingsinstelling, waar hij de mensonterende bejegening door de staf al snel niet meer accepteert. Hij neemt het heft krachtig in handen en weet zijn medebewoners hierbij mee te krijgen. Uiteindelijk zegeviert de mens over het systeem; een prachtvoorbeeld van ‘zelfsturing’.

Deze drie voorbeelden laten de kracht zien van het Rijnlands geïnspireerde bottom-up organiseren, de tegenvoeter van het meer Angelsaksisch geöriënteerde top-down organiseren. Die kracht van onderaf kan bergen verzetten, niet alleen in bedrijf en beroep, maar ook in de samenleving en in de democratie die ons zo dierbaar is.

Mijn oproep luidt dan ook: geef ruimte aan de kracht van het individu en de kracht van zijn of haar creativiteit. Geef ruimte en laat ontstaan!